

2018. gada Davosas deklarācija

Kultūras ministru konference,
2018. gada 20. - 22. janvāris, Davosa
(Davos), Šveice

Ceļā uz augstas kvalitātes *būv kultūras* redzējumu Eiropā

Eiropa pirmajās 21. gadsimta desmitgadēs ir ļoti daudzveidīga. Tradicionālā un dabiskā kontinenta daudzveidība vēl joprojām ietekmē mūsu kopienas, apdzīvotās vietas un ainavas. Palielinātā globālā mēroga kultūras apmaiņa ceļ Eiropas inovāciju un radošuma potenciālu. Taču, neraugoties uz ekonomiskajām, sabiedriskajām un politiskajām atšķirībām, Eiropas būvētajā vidē, t.i., kultūras ainavās, ciematos un pilsētās, manāma acīmredzama nevēlama tendence: tiek apdraudēta to kvalitāte. Kamēr vēsturisko pilsētu un ciematu centri un citas kultūras mantojuma vietas pārsvarā tiek aizsargātas, un visā Eiropā tiek būvēti izcili laikmetīgās arhitektūras un būvniecības piemēri, citur ir acīmredzama mūsu būvētās vides trivializācija. Eiropas ikdienas ārējo izskatu aizvien vairāk nosaka nelietderīga urbanizācija. Daudzas vēsturiskas un kultūras mantojuma vietas pazūd teritorijās, kam raksturīgi infrastruktūras tīkli, tirdzniecības centru zonas, industriālie īpašumi un piepilsētas, kas, lai gan tiek plānotas, nav pienācīgi projektētas, vai dzīvojamie rajoni bez īpašām dizaina ambīcijām. Šī problēma skar ne tika pilsētas, bet arī lauku teritorijas.

Plašākas masveida būvniecības ziņā kultūra ir ieņēmusi pēdējās rindas zālē, un pārāk liela vieta tiek atvēlēta attieksmei, kur noteicošie ir tehniskie un ekonomiskie apsvērumi. Tas negatīvi ietekmē sabiedrību, jo būvētās vides kvalitāte būtiski iespaido tās iedzīvotāju labklājību un dzīves kvalitāti. Tas ir ļoti svarīgs faktors sociālai mijiedarbībai un saliedētībai, radošumam un spējai identificēties ar savu dzīves telpu. Tādēļ būvniecība ir *gan* kultūra pati par sevi, gan arī rada *vietu* kultūrai. Un tieši tāpēc, jo īpaši, strauju globālo izmaiņu laikā, kultūrai ir atkal jāpiešķir centrālā loma mūsu būvētās vides attīstībā un novērtēšanā. Ir pienācis īstais laiks veidot Eiropas mēroga augstas kvalitātes *būv kultūras* politiku.

Šajā Eiropas redzējumā par augstas kvalitātes *būv kultūru*, visas būvētās vides kvalitāte uzskatāma par stratēģisko imperatīvu. Kultūras mantojums un laikmetīgie darbi veido vienotu veselumu, kurā kultūras mantojums ir jāaizsargā un jāsaglabā, un vēsturiskām ēkām, infrastruktūrai un sabiedriskām vietām jākalpo par atskaites punktu nepārtrauktai telpiskai transformācijai un progresam. Augstas kvalitātes *būv kultūra* ir ne tikai šādas pieejas iznākums faktiskās būvniecības ziņā, bet arī procesi, kas to rada.

Tāpēc, 2018. Gadā, Eiropas kultūras mantojuma gada ietvaros, Šveice ir uzņēmusies iniciatīvu uzsvērt augstas kvalitātes *būv kultūras* nozīmi Eiropas sabiedrībai, organizējot neformālu Eiropas kultūras konvencijas parakstītāju un Eiropas Padomes novērotājvalstu kultūras ministru konferenci. Konferencē tiek apspriesta nepieciešamība izstrādāt visaptverošu pieeju *būv kultūrai*, kā kopējam labumam un kopējai atbildībai, un tas, ka ir steidzami nepieciešama kopēja rīcība, lai uzlabotu mūsu pilsētu un ciematu būvēto vidi. Augstas kvalitātes *būv kultūra* nodrošinās dzīves kvalitāti Eiropā, stiprinot sociālo saliedētību, labklājību un dzīvesprieku. Tā sekmēs plaukstošu un daudzveidīgu apkaimju veidošanos, aizsargās apkārtējo vidi un radīs pozitīvu ekonomisko vērtību.

1	Kopējās intereses un globālās tendences	3
2	Kultūras centrālā loma sabiedrībā	5
3	"Kvalitāte" kā stratēģiskais imperatīvs	7
4	<i>Būv kultūras</i> koncepts	9
5	Augstas kvalitātes <i>būv kultūra</i> kā kopējs labums un kopīga atbildība	10
6	Aicinājums rīkoties: 2018. gada Davosas deklarācija	11
7	Pielikums: Ar būvēto vidi saistītās starptautiskās politikas	12

1 Kopējās intereses un globālās tendences

Urbanizācija un sociālās pārmaiņas

Apdzīvotām vietām un ainavām Eiropā raksturīga bagātīga un daudzveidīga būvniecības kultūra, kas ir attīstījusies ilgu laiku. Ņemot vērā Eiropas ģeogrāfiskā klimata apstākļus un to izveidojušos politiskos, sociālos un ekonomiskos aspektus, Eiropa var lepoties ar plašu atšķirīgu, reģioniem raksturīgu iezīmju klāstu. Masveida motorizācija, kas iesākās divdesmitā gadsimta otrajā pusē, un ar to saistītā apdzīvoto vietu attīstība ievērojami pārveidoja ainavu. Daudzu pilsētas teritoriju nomalēs izveidojās starpposma teritorijas, radot blīvi apdzīvotos dzīvojamos rajonus ar augstu infrastruktūras un funkcionālo ēku koncentrāciju. Daudzām apdzīvotām vietām raksturīgas sadrumstalotas sabiedriskās vietas, liela mēroga komerciālie rajoni un strauji augoši dzīvojamie masīvi, tāpēc to centrus ir bieži vien grūti atpazīt. Divdesmitajā gadsimtā ieviestā standartizācija un masveida ražošana būtiski mainīja būvniecību. Būvniecības nozarē aizvien plašāk pielieto gatavos risinājumus, kas standartizē un bieži vien trivializē formālo nomenklatūru un vājina reģionālās identitātes.

Neraugoties uz to, ka lielās pilsētas un pilsētu teritorijas ar piepilsētām pašreiz piedzīvo izaugsmi un atjaunošanu, aizvien vairāk bažu rada mazās un vidējās pilsētas un lauku teritorijas. Dažas no šīm teritorijām ir kļuvušas marginalizētas, migrācijas un ekonomisko pārmaiņu dēļ. Atšķirības kļūst vēl izteiktākas līdz ar pieaugošo polarizāciju. Daudzi no šiem reģioniem ir spiesti saskarties ar aizvien lielāku emigrāciju, kas izraisa mājokļu pārpalikumu un rada aizvien vairāk tukšu īpašumu. Visas teritorijas pamata nodrošinājumu un uzturēšanu kavē darbavietu zaudēšana un finansējuma trūkums. Veseli reģioni cieš no ekonomiskās stagnācijas vai lejupslīdes, kas izraisa atstumtības sajūtu. Aizvien pieaugošā sociālā un ekonomiskā polarizācija veicina politiskā ekstrēmisma un populisma izplatību.

Ekonomiskie, politiskie un kultūras spēki turpinās uzkrāties pilsētu centros un pilsētu teritorijās ar piepilsētām. Pašreiz 73% Eiropas iedzīvotāju dzīvo pilsētu teritorijās un sagaidāms, ka urbanizācijas līmenis sasniegs apmēram 80% līdz 2050. gadam, neraugoties uz reģionālajām svārstībām.¹ Šī nepārtrauktā urbanizācija stiprina pilsētu dominējošo lomu. Darba iespēju un augstākās izglītības iestāžu koncentrācija Eiropas pilsētās padara tās aizvien pievilcīgākas darbspējīgo iedzīvotāju acīs, radot pilsētas dzīves atdzimšanu. Līdz ar pieaugošo pieprasījumu pēc nekustamā īpašuma un mājokļiem, cenas nepārtraukti aug, līdz ar to nekustamā īpašuma tirgus pārmērīga "džentifikācija" un starptautiska komercializēšana izstumj esošos iedzīvotājus. Liela daļa vietējo iedzīvotāju drīz vairs nevarēs atļauties dzīvot pilsētās. Līdz ar to pilsētās pieaug nevienlīdzība un to vēl vairāk pastiprina segregācija un polarizācija.²

Lai gan sagaidāms, ka pasaules iedzīvotāju skaits līdz 2050. gadam būs pieaudzis līdz 9,7 miljardiem, vislielākos pieauguma tempus paredzot Āzijā un Āfrikā, tomēr Eiropas iedzīvotāju skaits nedaudz samazināsies, neraugoties uz ievērojamām svārstībām atkarībā no reģiona.³ Pasaules iedzīvotāju skaita pieaugums un ar to saistītās globālās ekonomikas sekas izraisīs pieaugošu resursu deficītu, kas, savukārt, radīs globālā varas sadalījuma izmaiņas. Pēc ANO prognozēm, tas, līdz ar paredzamajām klimata pārmaiņām, vēl vairāk pastiprinās globālās migrācijas kustības. Lauku depopulācija un cilvēku pārvietošana politisko konfliktu dēļ, sniedz papildu stimulu globālai migrācijai, radot ķēdes reakciju Eiropā.

Demogrāfiskās izmaiņas, palielināta mobilitāte un jauni sociālie modeļi un paražas ietekmēs prasības, kas tiek izvirzītas ēkām, pilsētām un infrastruktūrai, un būvētās vides nākotnes dizainu.⁴ Ir krities arī vidējais

¹ Apvienoto Nāciju Organizācija: Pasaules urbanizācijas izredzes, 2014. gada redakcija, Ņujorka (*New York*), 2014. gads, kā arī "ESPON": Padarot Eiropu pieejamu un policentrisku, Eiropas teritorijas redzējums un scenāriji līdz 2050. gadam, Luksemburga (*Luxembourg*), 2014. gads

² Eiropas Savienība/ANO - Dzīvojamā vide (Habitat): Eiropas pilsētu stāvoklis 2016. gadā, Luksemburga, 2016. gads.

³ Apvienoto Nāciju Organizācija: Pasaules iedzīvotāju prognozes, 2015. gada redakcija, Pamata konstatējumi un aplēšu grafiks, Ņujorka, 2015. gads, kā arī "ESPON": Padarot Eiropu pieejamu un policentrisku, Eiropas teritorijas redzējums un scenāriji līdz 2050. gadam, Luksemburga (*Luxembourg*), 2014. gads

⁴ Eurostat: Statistika par Eiropas pilsētām, http://ec.europa.eu/eurostat/statistics-explained/index.php/Statistics_on_European_cities (apskatīts 2017. gada 16. septembrī).

cilvēku skaits māsaimniecībā. Tradicionālas ģimenes modeļa centrālā loma ir apdraudēta. Pieaug vecu cilvēku īpatsvars, kā arī iedzīvotāju grupu sadrumstalotība. Izmaiņas ceļošanas paradumos un, jo īpaši, pilsētas tūrisma pieaugums, ir radījis pastāvīgas tūristu plūsmas, kas dodas uz Eiropas pilsētām. Tas labvēlīgi ietekmē pievienoto ekonomisko vērtību, taču, no otras puses, - negatīvi ietekmē vietējos iedzīvotājus un viņu dzīves telpas izmantošanu un organizāciju.⁵

Digitalizācija

Ir sākusies ceturrtā industriālā revolūcija. Vīzija par virtuālo un fizisko ierīču savstarpējo saistību globālajā tīklā - Lietu internets (angļu val. "Internet of Things" (IoT)) kļūst par faktisko realitāti. Informāciju un komunikāciju tehnoloģijas un aizvien augošā digitalizācija maina mūsu ikdienas dzīvi, patērētāju aktivitāti un sociālo uzvedību. Mākslīgo tēlu un virtuālo realitāšu radīšana ietekmē fiziskās dzīves vides uztveres aspektus. Tas var novest pie izkropļotiem, reālo pasauli traucējošiem ideāliem. Pārveidojot pasauli globāli vienādos, abstraktos tēlos, arī elektroniskie plašsaziņas līdzekļi ietekmē reālo "dzīves telpu". Tas var aizvien vairāk ietekmēt mūsu fizisko vidi: kultūras vērtības, proti, materiāla un matērijas autentiskums un vēsturiskā oriģinalitāte, var zaudēt savu nozīmi, piekāpjoties standartizētāku tēlu un uztveres veidu priekšā. Celtniecību un būvniecību, un to, kā mēs tās izmantojam, aizvien vairāk nosaka globālās tendences. Sociālie tīkli vairs nav piesaistīti konkrētām fiziskām vietām. Pateicoties globālai digitālajai telpai, mainās veids, kādā cilvēki izmanto un identificē sevi ar vietām, kurās viņi dzīvo. Pilsētas centri un ciemati sāk zaudēt savu lomu kā centrālās sabiedriskās vietas ar dažādiem iedzīvotājiem un funkcijām. Vienlaikus emocionālo un sociālo vajadzību pēc "autentiskuma" apmierina aizvien pieaugošā interese par kultūras un dabas daudzveidības pieredzi, bieži tūrisma formā.

Globālā savstarpējā saistība, un, līdz ar to, brīva piekļuve informācijai un datiem un to apmaiņa, piedāvā arī iespējas. Eiropas Padomes "Pilsonu interneta" koncepts ir uz cilvēkiem vērsta pieeja Internetam, lai dotu iespēju ikvienam piedalīties digitālajā kultūrā. Jauno digitālo vidi vajadzētu izmantot, lai stiprinātu kopienas, sniedzot piekļuvi atvērtai kultūrai un iespēju piedalīties tajā, līdz ar to stiprinot demokrātiju.⁶

Pateicoties jaunajām tehnoloģijām, kļūst aizvien vieglāk radīt jaunas, vai pārbūvēt vai pārveidot iepriekšējās vai esošās ēkas, apdzīvotas vietas un atklātas ainavas. Iesaisti var stiprināt jauni finansējuma modeļi, tādi kā pūļa finansējums. Sociālā mijiedarbība zema sliekšņa saziņas kanālos ir mainījusi iesaisti un var palīdzēt celt sabiedrības informētību jautājumos saistībā ar būvēto vidi, līdz ar to sekmējot jaunu apspriežu, iesaistes un informēšanas par problēmu veidu rašanos.

Digitalizācija ietekmē arī būvmateriālus un būvniecības paņēmienus, tādējādi tieši ietekmējot ēku dizainu un izskatu. Ciparu lietotnes, piemēram, BIM (Būves informācija modelēšana) un "Contour Crafting" (būves printēšanas tehnoloģija), nosaka projektēšanas procesu un, līdz ar to, topošo konstrukciju izkārtojumu un izskatu. Intelīgentās ēkas ar, galvenokārt, savstarpēji saistītām tehnoloģijām, var izraisīt jaunas ēku tipoloģijas izstrādi.

⁵ Eurostat: Urbānā Eiropa — statistika par lielpilsētām, pilsētām un piepilsētām — tūrisms un kultūra pilsētās, http://ec.europa.eu/eurostat/statistics-explained/index.php/Urban_Europe_%E2%80%9494_statistics_on_cities,_towns_and_suburbs_%E2%80%9494_tourism_and_culture_in_cities (apskatīts 2017. gada 22. augustā)

⁶ Eiropas Padome: Eiropas Padomes Ministru komitejas lēmums CM/Rec (2016)2 dalībvalstīm par Pilsonu internetu, https://search.coe.int/cm/Pages/result_details.aspx?Qbictid=09000016805c20f4 (apskatīts 2017. gada 16. septembrī)

Klimata pārmaiņas un kaitējums videi

Klimata pārmaiņas ir viens no lielākajiem dzīves vides izaicinājumiem. Globālā sasilšana izraisīs jūras līmeņa un sniega līnijas celšanos. Ārkārtas laika apstākļi rodas aizvien biežāk, izraisot aizvien vairāk dabas katastrofu. Mēs aizvien biežāk novērojam pārpludināšanu, zemes nogruvumus un erozijas, un šiem notikumiem pakļautajiem reģioniem nepieciešami papildu drošības pasākumi, kas ietekmē atklātās ainavas un apdzīvotās vietas. Ekstrēmi laika apstākļi ir sastopami aizvien biežāk un mainās arī nokrišņu struktūra. Pilsētas saskaras ar karstuma viļņiem un pārpludināšanu. Visvairāk klimata pārmaiņu ietekmi izjūt lauksaimniecības, mežsaimniecības, enerģētiskās saimniecības un tūrisma nozares.⁷

CO₂ izmešu samazināšanu un, līdz ar to, atkarības no fosilā kurināmā mazināšanu, aizvien vairāk uzskata par visbūtiskāko faktoru cīņā ar klimata pārmaiņām. Daudzas valstis ir pievērsušas pastiprinātu uzmanību atjaunojamās enerģijas avotiem. Pāreja uz atjaunojamo enerģiju paredz fundamentālās izmaiņas apdzīvotās vietās un atklātās ainavās. Bez pakāpeniskas atteikšanās no fosilās enerģijas resursiem, vērojama tendence veidot kompakts apdzīvotas vietas ar labi izolētām ēkām, kas patērē mazāk enerģijas.⁸ Iebūvētās sistēmas, kas pieļauj "bezizmešu" ēku apsaimniekošanu, piedāvā jaunas dizaina iespējas jaunām un esošām ēkām. Taču, energotaupības pasākumi un programmas var apdraudēt kultūras mantojumu, un jauno konstrukciju dizaina kvalitāte var pazemināties, ja ar enerģiju saistītajos būvniecības aspektos netiek ņemtas vērā kultūras vērtības.

Pēdējās desmitgadēs visā Eiropā ir panākts ievērojams progress, mazinot nelabvēlīgos vides apstākļus. Tomēr, vēl joprojām novērojamas satraucošas tendences, tostarp, pastāvīga bioloģiskās daudzveidības mazināšanās un piesārņotāju daļiņu palielināšanās gaisā, ūdenī un augsnē,⁹ par ko daļēji atbildība jāuzņemas arī būvniecības darbībai.

Šo bažu risināšana un reaģēšana uz globālajām tendencēm ir izaicinājumi, kas ietekmēs nākotnes Eiropas būvētās vides formu un dizainu, kā arī mūsu kopienas uzvedību un vērtības dažādos līmeņos. Šo izaicinājumu risināšanai ir izstrādātas dažādas pasaules un Eiropas mēroga iniciatīvas. Būvētā vide, bieži vien īpaši izceļot pilsētas, ir diskusiju un attīstības mērķu priekšmets visā pasaulē. Tādi jautājumi kā nabadzības un nevienlīdzības izskaušana, ekonomiskā labklājība, drošība, katastrofu riska mazināšana, mobilitāte, enerģijas patēriņš, - īsumā, ilgtspējīga un iekļaujoša būvētā vide - tiek iestrādāti daudzās starptautiskās stratēģijās, programmās un projektos. Attiecīgo dokumentu kopsavilkums ir apkopots pielikumā.

2 Kultūras centrālā loma sabiedrībā

Kultūra ir "atšķirīgu sabiedrības vai sociālās grupas garīgo, materiālo, intelektuālo un emocionālo pazīmju kopums, un ..., papildus mākslai un literatūrai, ietver sevī dzīvesveidus, kopā dzīvošanas veidus, vērtību sistēmas, tradīcijas un ticējumus".¹⁰ Kultūra veido cilvēku identitāti un nosaka viņu mantojumu. Cilvēcīgums, racionalitāte, kritiskā domāšana un morālās saistības - tas viss nav iespējams bez kultūras.¹¹ Kultūra ir apmierinošas intelektuālās, emocionālās, morālās un garīgās eksistences pamats.

⁷ Eiropas Komisija: Klimata politika, Klimata pārmaiņu sekas, https://ec.europa.eu/clima/change/consequences_en (apskatīts 2017. gada 16. septembrī)

⁸ Eiropas Komisija: Klimata politika, Klimata un enerģijas struktūra 2030. gadā, https://ec.europa.eu/clima/policies/strategie/2030_en (apskatīts 2017. gada 29. maijā)

⁹ Eiropas Vides aģentūra: SOER 2015, Vide Eiropā — stāvoklis un perspektīvas 2015 <https://www.eea.europa.eu/soer> (apskatīts 2017. gada 15. septembrī)

¹⁰ UNESCO: Vispārējā deklarācija par kultūras daudzveidību, Preambula, Parīze (*Paris*), 2001. gads http://www.unesco.org/fileadmin/MULTIMEDIA/HQ/CLT/pdf/5_Cultural_Diversity_EN.pdf (apskatīts 2017. gada 15. septembrī)

¹¹ sal. UNESCO: Mehiko deklarācija par kultūras politikām, Mehiko (*Mexico*), 1982. gads <http://unesdoc.unesco.org/images/0005/000525/052505eo.pdf> (apskatīts 2017. gada 4. septembrī)

Kultūra sekmē un veicina ekonomiskās, sociālās un vides pārmaiņas. Demokrātiska un mierpilna ilgtspējīga attīstība nav iespējama bez kultūras. Tāpēc kultūru aizvien vairāk uztver kā ilgtspējas un ilgtspējīgas attīstības centrālo sastāvdaļu.¹² **Ilgtspējīgas attīstības programma 2030. gadam** nosaka kultūras centrālo lomu vairāku *ilgtspējīgas attīstības mērķu* (IAM) formā, un mērķis Nr. 11 attiecas tieši uz to.¹³ Nepieciešama visaptveroša pieeja cilvēces attīstībai, pamatojoties uz kultūras novērtēšanu un izmantošanu. Kultūra tiek uztverta kā “vērtību sistēma, un līdzeklis un pamats, uz kura būvēt patiesi ilgtspējīgu attīstību, nepieciešamība mācīties no iepriekšējo paaudžu pieredzes, un kultūras atzišana par daļu no globālām un vietējām kopienām, kā arī par radošuma un atjaunošanas sākotni”.¹⁴

Vēsturisko pilsētas teritoriju īpašā vērtībā tiek uzsvērtā UNESCO **Ieteikumā par vēsturisko pilsētas ainavu (VPA)**. Tas atzīst kultūras mantojumu, galvenokārt, pilsētu kultūras mantojumu kā galveno bagātību, kas vairo dzīves kvalitāti, sekmē ekonomisko attīstību un stiprina sabiedrības saliedētību mainīgajā globālajā vidē. Taču strauja un nekontrolēta urbanizācija nopietni apdraud vēsturisko pilsētas ainavu. Tā var radīt sociālu un telpisku sadrumstalotību un pasliktināt gan pilsētas, gan lauku teritoriju kvalitāti.¹⁵

Apvienoto Nāciju organizācijas mājojļu programma, ANO Dzīvojamā vide (*Habitat*), pieņēma **Jauno pilsētprogrammu Habitat III** konferencē 2016. gadā, nosakot vispārīgos ilgtspējīgas attīstības mērķus un koncentrējoties uz pārvaldības, sociālās iekļaušanas un vides jautājumiem. Programmā “atzīts, ka kultūra un tās daudzveidība ir avoti, kas bagātina cilvēci un sniedz nozīmīgu ieguldījumu pilsētu, cilvēku apmetņu un iedzīvotāju ilgtspējīgā attīstībā, dodot tiem unikālu iespēju aktīvi iesaistīties attīstības iniciatīvās.”¹⁶

Eiropas līmenī, pēdējo gadu laikā kā centrālo sociālo faktoru atkal izvirza kultūras mantojuma uzturēšanu un saglabāšanu.¹⁷ Eiropas Padomes **2000. gada Eiropas ainavu konvencijas** izpratnē,¹⁸ ainava, kā

¹² Apvienoto Nāciju Organizācijas Ģenerālās asamblejas 86. sesija: Rezolūcija “Kultūra un ilgtspējīga attīstība” (A/RES/68/223), 2013. gada decembris, https://www.un.org/en/ga/search/view_doc.asp?symbol=A/RES/68/223 (apskatīts 2017. gada 16. septembrī)

¹³ Apvienoto Nāciju Organizācijas Ģenerālās asamblejas 70. sesija: Rezolūcija “Mūsu pasaules pārveidošana: Ilgtspējīgas attīstības programma 2030. gadam (A/RES/70/1), 2015. gada oktobris, http://www.un.org/ga/search/view_doc.asp?symbol=A/RES/70/1&Lang=E (apskatīts 2017. gada 16. septembrī)

¹⁴ UNESCO/Handžou pilsētas tautas pašvaldība: Handžou deklarācija, Kultūra: Ilgtspējīgas attīstības atslēga, Handžou, 2013. gads <http://www.unesco.org/fileadmin/MULTIMEDIA/HQ/CLT/images/FinalHangzhouDeclaration20130517.pdf> (apskatīts 2017. gada 15. septembrī), un vēlāk: UNESCO/Handžou pilsētas tautas pašvaldība: HANDŽOU REZULTĀTI, Handžou, 2015. gads <http://www.unesco.org/fileadmin/MULTIMEDIA/HQ/CLT/pdf/SustCit Hangzhou Outcomes EN.pdf> (apskatīts 2017. gada 16. septembrī). Sal. sk. arī: Jūsts Deseins (*Joost Dessein*), Katrīna Soini (*Katriina Soini*), Griems Fērklāfs (*Graham Fairclough*), Lumina Horlingsa (*Lumina Horlings*) (redaktori): Kultūra kā ilgtspējīgas attīstības sastāvdaļa, pamats un būtība, Secinājumi no COST Programmas IS1007 Kultūras ilgtspējas pētījuma, Juveskilas (*Jyvaskyla*) universitāte, Somija, 2015. gads <http://www.culturalsustainability.eu/conclusions.pdf> (apskatīts 2017. gada 16. septembrī)

¹⁵ UNESCO: Ieteikums par vēsturisko pilsētas ainavu, Parīze, 2011. gads <http://whc.unesco.org/en/activities/638> (apskatīts 2017. gada 16. septembrī)

¹⁶ Apvienoto Nāciju Organizācija: Habitat III, Jaunā pilsētprogramma, 2017. gads <http://habitat3.org/wp-content/uploads/NUA-English.pdf> (apskatīts 2017. gada 4. septembrī). Uz šīs programmas pamata tika izstrādāts UNESCO ziņojums, īpaši koncentrējoties uz kultūru, pilsētplānošanu un ilgtspējīgu attīstību: UNESCO: Kultūra: Pilsētvides nākotne. Globālais ziņojums par kultūras lomu pilsētu ilgtspējīgai attīstībai, Parīze, 2016. gads: <http://unesdoc.unesco.org/images/0024/002462/246291E.pdf> (apskatīts 2017. gada 4. septembrī)

¹⁷ Piemēram.: Eiropas Padome: Secinājumi par kultūras mantojumu kā stratēģisko resursu ilgtspējīgai Eiropai, Brisele (*Brussels*), 2014. gada maijs https://www.consilium.europa.eu/uedocs/cms_data/docs/pressdata/en/educ/142705.pdf (apskatīts 2017. gada 16. septembrī); Eiropas Padome: Padomes secinājumi par kultūras mantojuma līdzdalības pārvaldību, 2014. gada novembris [http://eur-lex.europa.eu/legal-content/EN/TXT/PDF/?uri=CELEX:52014XG1223\(01\)&from=EN](http://eur-lex.europa.eu/legal-content/EN/TXT/PDF/?uri=CELEX:52014XG1223(01)&from=EN) (apskatīts 2017. gada 17. septembrī); Eiropas Padome: Komisijas Paziņojums Eiropas Parlamentam, Padomei, Eiropas Ekonomikas un sociālo lietu komitejai un Reģionu komitejai “Ceļā uz integrētu pieeju Eiropas kultūras mantojumam”, Brisele, 2014. gads http://ec.europa.eu/assets/eac/culture/library/publications/2014-heritage-communication_en.pdf (apskatīts 2017. gada 17. septembrī)

¹⁸ Eiropas ainavu konvencija, Florence (*Florence*) 2000. gads:

Eiropas identitātes un daudzveidības izpausme, ir dzīvs dabas un kultūras mantojums, gan izcilās, gan ikdienišķās teritorijās, pilsētās un laukos, sauszemes teritorijās, jūrās un iekšējos ūdeņos. **2005. gada Vispārējā konvencija par kultūras mantojuma vērtību sabiedrībai** (Faro Konvencija)¹⁹ definē kultūras mantojumu kā svarīgu resursu kultūras daudzveidības veicināšanai un sabiedrības, ekonomikas un vides attīstībai.

Eiropas līmenī kultūras prasības tiek izvirzītas arī attiecībā uz laikmetīgo plānošanu un būvniecību. ES ir atzinusi augstas kvalitātes būvētās vides nozīmīgumu ilgtspējīgai pilsētai un ir to noformulējusi divu ES padomes lēmumu formā.²⁰ Abi lēmumi aicina paaugstināt arhitektūras kvalitāti, pievēršot īpašu uzmanību pilsētu ilgtspējai, tostarp, saudzīgai attieksmei pret to kultūras mantojumu.

Būvētajai videi ir jānodrošina labi, droši un veselībai nekaitīgi dzīves apstākļi un kultūras vide, kas sekmē sociālo saliedētību. Kultūras vide ietver visas pēdas, ko fiziskajā vidē atstājusi cilvēka darbība visas vēstures laikā. Kultūras vide aptver telpisko kontekstu, kas var saturēt gan lietas, gan ar attiecīgo vietu saistītos nemateriālos aspektus, tādus kā tradīcijas, prakses, zināšanas un prasmes. Publiskās kultūras vides pārvaldība sastāv no organizētiem procesiem, kas rūpējas par kultūras vidi mūsdienu sabiedrībā. Ikvienam, neatkarīgi no izcelsmes, ir tiesības pieredzēt šo kultūras vidi un būt par tās daļu. Tam nepieciešama starpnozaru sadarbība un pārvaldība vienlaikus vairākos līmeņos, kur visas ieinteresētās personas atbild par daudzveidīgas kultūras vides nodrošināšanu kvalitatīvā telpiskā apkārtņē, kas ir iekļaujoša un pieejama ikvienam.

3 "Kvalitāte" kā stratēģiskais imperatīvs

Būvniecība kalpo mākslinieciskiem, estētiskiem, kultūras un sociāliem, kā arī ekonomiskiem un tehniskiem mērķiem. Tās uzdevums ir garantēt piemērotību mērķim, ilgmūžību, drošību, komfortu un veselību no vienas puses, bet no otras puses apvienot cilvēkus, sniegt tiem labklājības sajūtu un veicināt sociālo saliedētību. Būvniecība rada vietu, kurā tikties ar citiem cilvēkiem. Atraktīvas, daudzveidīgas un iekļaujošas pilsētas, ciematus un ainavas var radīt tikai tad, ja visiem būvniecības aspektiem izvirza augstas kvalitātes prasības.

Augstas kvalitātes būvniecība vairo mūsu dzīves vides vērtību. Šajā gadījumā augsta kvalitāte attiecas ne tikai uz būvētās vides augstākā labuma ārējo izskatu, bet arī uz radīšanas un projektēšanas procesu kvalitāti un visu būvniecības dalībnieku spējam un kompetenci. Kā ilgtspējīgas attīstības koncepcija, šī prasība pēc kvalitātes pievērš īpašu uzmanību būvētās vides sociālajai funkcijai. Pievienotā vērtība, ko mēs cenšamies panākt, pateicoties augstai kvalitātei, galvenokārt, orientējas uz plašu sociālo ietekmi un, līdz ar to, tai ir ekonomiska nozīme. Veiksmīgu augstas kvalitātes īstenošanu nosaka, izmantojot šādas pozitīvas sekas:

Papildus noteiktu cilvēka pamata vajadzību apmierināšanai, būvētā vide, lielā mērā, veido mūsu dzīves kvalitāti. Pirmā nosacījuma augstas kvalitātes dizains var uzlabot otro nosacījumu un sniedz ievērojamu ieguldījumu subjektīvajā labklājībā, apmierinot cilvēku psiholoģiskās, t.i., kognitīvās, emocionālās, sociālās un, visbeidzot, kultūras vajadzības. Tāpēc, lai panāktu augstu būvētās vides kvalitāti, ir ļoti svarīgi iekļaut šos vides psiholoģijas aspektus šaurākā nozīmē, un izpētīt cilvēku attiecības ar viņu būvēto

<https://www.coe.int/en/web/conventions/full-list/-/conventions/treaty/176> (apskatīts 2017. gada 22. novembrī)

¹⁹ Eiropas Padome: Vispārējā konvencija par kultūras mantojuma vērtību sabiedrībai, Faro (*Faro*), 2005. gadš <http://www.coe.int/en/web/conventions/full-list/-/conventions/rms/0900001680083746> (apskatīts 2017. gada 4. septembrī)

²⁰ Eiropas Savienības Padome: Padomes rezolūcija par arhitektonisko kvalitāti pilsētas un lauku vidē (2001/C73/04), 2001. gads [http://eur-lex.europa.eu/leaal-content/EN/TXT/PDF/?uri=CELEX:32001G0306\(03\)&from=EN](http://eur-lex.europa.eu/leaal-content/EN/TXT/PDF/?uri=CELEX:32001G0306(03)&from=EN) (apskatīts 2017. gada 16. septembrī); Eiropas Savienības Padome: Padomes secinājumi par kultūru: kultūras ieguldījums ilgtspējīgā attīstībā (2008/C 319/05), 2008. gads [http://eur-lex.europa.eu/legal-content/EN/TXT/PDF/?uri=CELEX:52008XG1213\(02\)&from=EN](http://eur-lex.europa.eu/legal-content/EN/TXT/PDF/?uri=CELEX:52008XG1213(02)&from=EN) (apskatīts 2017. gada 16. septembrī)

vidi, un to savstarpējo mijiedarbību, lai radītu humānas infrastruktūras iekārtas, ēkas, pilsētas, ciematus un ainavas.

Būvētās vides ārējam izskatam ir liela nozīmē tās sociālās funkcijas ziņā. Īpašām lietotāju vajadzībām pielāgots izkārtojums un dizains sekmē viņu saikni ar būvēto vidi, stiprina sociālo saliedētību un tādējādi novērš atsvešinātību. Publiskai ārtelpai kā kopējas lietošanas un mijiedarbības vietai ir svarīga loma sociālās integrācijas ziņā, tāpēc tai ir jāpaliek publiski pieejamai. Nodrošinot augstu šādas teritorijas, tās lietošanas un biežas apmeklētības kvalitāti, tiek novērsta situācija, kad uz to pretendē jebkāda viena grupa, un netieši, taču būtiski palielināta tās drošība.

Iekļaujot iedzīvotājus lēmumu pieņemšanas procesos, no vienas puses, tiek sekmēta kopienu identificēšanās ar viņu būvēto vidi un stiprināta viņu kopējās atbildības sajūta par savu apkaimi; taču, no otras puses, tam nepieciešams, lai iedzīvotāji būtu informēti par kvalitātes un būvniecības jautājumiem un spētu tos izprast.

Demogrāfiskais pieaugums un pieaugošā urbanizācija pieprasa atrast jaunus viedus, kā dzīvot kopā. Līdzdalības projektēšanas procesi atbalsta arī jaunu dzīvojamās vides modeļu radīšanu un nodrošina to sociāli un ekonomiski ilgtspējīgu pielāgošanās spēju.

Būvētās vides kultūras bagātība izpaužas savas izaugsmes daudzveidībā. Kultūras mantojums un laikmetīgā jaunrade jāuztver kā vienots veselums, kas veido būvētās vides kultūras vērtību. Jaunas ēkas, infrastruktūra un sabiedriskās vietas jābūvē, ņemot vērā vietējā plānojuma kontekstu. Konstrucijām jāattiecas uz savu apkaimi un jāveido dinamisks dialogs ar vietējām iezīmēm un to īpašībām, mēroga, tipoloģijas un būtiskuma ziņā.

Specifiski, nestandarta risinājumi stiprina dizaina daudzveidību, tādējādi novēršot reģionālo atšķirību vienādošanu. Līdz ar to, dizaina tradīcijas un tehnoloģiskās inovācijas ir vienlīdz svarīgi atskaites punkti augstas kvalitātes laikmetīgam darbam. Augstas kvalitātes meistarība nodrošina ēku, infrastruktūras un sabiedrisko vietu ilgmūžību, mazina vajadzību pēc to uzturēšanas, līdz ar to, ievērojami paaugstinot to ilgtspēju.

Topogrāfiskās, morfoloģiskās un sociālekonomiskās būves veido pilsētas, ciemata vai ainavas raksturu un kalpo par pamatu to kultūras identitātei. Būvētās vides autentiskumu raksturo ne tikai tās apbūve, bet, būtībā, arī tās sociālā struktūra.

Ekonomiskās dinamikas uzturēšana ir ļoti svarīga apdzīvotās vietas kā dzīves un darba vides kvalitātei. Augstas kvalitātes būvniecība izvērtē ekonomiskās un tehnoloģiskās prasības no to ietekmes uz apkārtējo būvēto vidi un sociālajām struktūrām viedokļa, un novirza attīstību tā, lai pasargātu kultūras identitātei nozīmīgas īpašības.

Augstas kvalitātes būvētā vide rada arī ilgtermiņa pievienoto ekonomisko vērtību, uzlabojot pozitīvai komerciālai attīstībai nepieciešamos apstākļus. Sociālās sekas, piemēram, vispārēja labklājības uzlabošanās, izraisa stabilitāti un sekmē sociālo saliedētību un integrāciju, kas savukārt uzlabo ekonomisko produktivitāti. Turklāt augstas kvalitātes būvniecība aizsargā vidi un dabas resursus, ar pozitīviem rezultātiem ekonomiskās attīstības nodrošināšanai nākamajām paaudzēm.²¹ Augstas kvalitātes būvētā vide sniedz tūlītējas priekšrocības arī no ekonomikas viedokļa; kvalitāte nav izmaksas veidojošs faktors, bet gan pievienotās vērtības veidotājs. Piemēram, apbūves atrašanās vieta un kvalitāte ir īpaši svarīga vietējā mēroga tirdzniecības un ekonomikas nozarēm, piemēram, īpašuma tirgum un tūrismam. Visbeidzot, nevar novērtēt par zemu sociāli un ētiski atbildīgas attieksmes pret būvēto vidi nozīmi privātajā sektorā, tā reputācijas potenciāla ziņā, kas var tieši ietekmēt peļņu.

Līdz ar to, augstas kvalitātes būvētā vide ne tikai augstākajā pakāpē atbilst funkcionālajām un ekonomikas prasībām, bet arī apmierina tās iedzīvotāju un lietotāju sociālās un psiholoģiskās, t.i., kultūras vajadzības.

²¹ Apvienoto Nāciju Organizācija: Ilgtspējīgu ēku un būvniecības programma (SBC), 2015. gads

Tā ir estētiski motivējoša savai kopienai. Cilvēku kultūras vajadzību apmierināšanu ietekmē viņu dzīves telpas ārējais izskats. Būvētās vides dizains, mijiedarbība starp objektiem un to būvēto un dabisko apkārtni, telpiskā saskaņotība, mērogs, būtiskums: visiem šiem faktoriem ir tieša ietekme uz cilvēku labklājību un šīs vietas kvalitāti. Augsta kvalitāte sekmē labklājību. To panāk ar katra vietai atsevišķi noteiktiem pasākumiem, kurus var īstenot vairākos veidos, tikmēr, kamēr galvenajos mērķos ietver tieši attiecīgajai vietai un videi raksturīgās cilvēku prasības. Pēc iespējas pilnvērtīgākai šo mērķu sasniegšanai, visās nozarēs ir nepieciešamas padziļinātas profesionālas zināšanas. Procesa gaitā tikpat liela nozīme jāpiešķir ieskatam vietas socioloģijā un psiholoģijā. Projektējot būvēto vidi šādā veidā, vislielāko uzmanību pievēršot vietējo iedzīvotāju vajadzībām un labklājībai un vispusīgi pārrunājot jautājumus ar viņiem, tiek panākta augsta kvalitāte, kam jābūt stratēģiskam imperatīvam ikvienā plānotā būvniecībā un apbūvē.

4 *Būv*kultūras koncepts

*Būv*kultūra kā kultūras identitātes un daudzveidības aspekts vispusīgi aptver ikvienu cilvēka darbību, kas pārveido būvēto vidi, tostarp, ikvienu būvētu un projektētu aktīvu, kas ir iestrādāts dabiskā vidē un saistīts ar to. *Būv*kultūra aicina uztvert laikmetīgo jaunradi un esošās ēkas, infrastruktūru un sabiedriskās vietas, tostarp, bet ne tikai kultūras mantojuma pieminekļus, kā vienotu veselumu. Tādējādi *būv*kultūra attiecas gan uz detalizētām būvniecības metodēm, gan liela apjoma transformācijām un apbūvēm, aptverot tradicionālās un vietējās būvniecības prasmes, kā arī inovatīvus paņēmienus.

Konferences un deklarācijas pamatā esošo vispārīgo *būv*kultūras konceptu definē trīs galvenie aspekti:

1. Esošā apbūve, tostarp kultūras mantojums, un laikmetīgā jaunrade jāuztver kā vienotu veselumu. Esošā apbūve sniedz svarīgu *būv*kultūras atsauci turpmākam mūsu būvētās vides dizainam.
2. Visas būvēto vidi ietekmējošās darbības, sākot no detalizētas meistarības līdz ainavu ietekmējošu infrastruktūras projektu plānošanai un izpildei, ir *būv*kultūras izpausmes.
3. *Būv*kultūra attiecas ne tikai uz būvēto vidi, bet arī uz procesiem, kas ietilpst tās radīšanā.

Kopš gadsimtu mijas, termins "*Baukultur*" jeb "*būv*kultūra" tiek lietots vācu valodā runājošā pasaules daļā šajā visaptverošajā nozīmē. Tā kā šim terminam nav precīzas atbildes angļu valodā, konference ieviesīs angļu valodā vācu terminu *Baukultur* (būvniecības kultūra vai būvkultūra). Vācu valodas termins tika izvēlēts, lai to nošķirtu no cieši saistītiem terminiem, tādiem kā *arhitektūras kvalitāte*, tā, lai koncepts neaprobežotos tikai ar arhitektūru.

Starptautiskajā politiskajā kontekstā kultūras mantojuma saglabāšanas, pilsētbūvniecības un arhitektūras jomas ir savstarpēji saistītas, taču joprojām saglabā savu neatkarību un periodiski savstarpēji konkurē. Būvētās vides kvalitātes kultūras vērtība kopumā, uztverot kultūras mantojumu un laikmetīgo jaunradi kā vienotu veselumu, gandrīz nekad netiek noteikta par politisku mērķi. Davosas deklarācija ir mēģinājums aizpildīt šo robu, piedāvājot visaptverošu *būv*kultūras konceptu, kas apskata kultūras mantojuma uzturēšanu un saglabāšanu, un izvērstu vides veidošanu caur būvniecību un attīstību kā vienotu veselumu, un formulē kultūras cerības attiecībā uz mūsu būvētās vides ārējo izskatu, kopējā labuma panākšanai.

Neraugoties uz to, ka *būv*kultūras koncepts attiecas uz daudzām darbībām un procesiem, kas ietekmē telpisko vidi, tas nebūt neparedz nekāda veida subjektīvu viedokli. Taču termins "augstas kvalitātes *būv*kultūra" pauž ideju par uzlabotu, augstas kvalitātes būvēto vidi.

Līdz ar to, augstas kvalitātes *būv*kultūra izpaužas apzināta, labi pārrunāta, augstas kvalitātes dizaina piemērošanā visām būvniecības un labiekārtošanas darbībām, galveno lomu atvēlot kultūras vērtībām un apmierinot cilvēku sociālās un kultūras vajadzības.

Augstas kvalitātes *būv*kultūras uzdevums ir radīt un uzturēt augstas kvalitātes būvēto vidi. Šī kvalitāte sekmē būtiskākās sociālās vērtības, tādas kā dzīves kvalitātes, labklājības, sociālās saliedētības un sociālās integrācijas vairošana. Augstas kvalitātes *būv*kultūra nodrošina pieejamus, cienīgus mājokļus,

tostarp, plaukstošas un apdzīvojamas apkaimes, un nodrošina apstākļus pozitīvas ekonomiskās pievienotās vērtības radīšanai.²²

Ar savu redzējumu, kas aptver visu būvēto vidi un orientējas uz kopējo labumu, augstas kvalitātes *būv kultūras* koncepts papildina ilgtspējas ideju ar ļoti būtisku aspektu.

5 Augstas kvalitātes *būv kultūra* kā kopējs labums un kopīga atbildība

Augstas kvalitātes *būv kultūra* ir kopējs labums un līdz ar to darbojas sabiedrības interesēs. To var panākt tikai ar apzinātu pieeju uzdevumam, tostarp, sadarbību starp valstisko un privāto sektoru. Visām attiecīgajām publiskajām un privātajām ieinteresētajām personām ir jāuzņemas kopīga atbildība.

Publisko personu, tādu kā valstis, valdības, iestādes un pārvaldes, funkcija ir izveidot ietvaru augstas kvalitātes *būv kultūrai*. Tās kalpo par piemēru un seko savam redzējumam par augstas kvalitātes *būv kultūru*, ko tās cer sasniegt. Lai šo redzējumu varētu veiksmīgi īstenot, par to jāinformē politiķi, sabiedrība un ekonomikas līderi. Visām ieinteresētajām pusēm, t. i., valdībām, pārvaldēm un organizācijām, privātajam sektoram, biznesa aprindām, zinātniekiem un privātpersonām, ekspertiem un vienlīdz arī plašākai sabiedrībai jāatzīst augstas kvalitātes *būv kultūras* kopējais labums, un jāuzņemas viss risks un atbildība par to.

Līdzdalības pārvaldība un ar to saistītā piedalīšanās lēmumu pieņemšanas procesos sekmē labāku identificēšanos ar būvēto vidi un, līdz ar to, kopīgu atbildību par tās dizainu un uzturēšanu.

Galū galā mēs visi atbildam par vēsturisko un laikmetīgo *būv kultūru*, kas būs mūsu mantojums nākamajām paaudzēm. Mēs varam ietekmēt šo mantojumu gan pozitīvi, gan negatīvi. Mūsu pēcnācēji prasīs mūsu atbildību. Pasaule ar augstas kvalitātes *būv kultūru* ir ilgtspējīga pasaule, kurā ir vērts dzīvot.

²² Eiropas Savienības Padome: Padomes secinājumi par arhitektūru: kultūras ieguldījums ilgtspējīgā attīstībā (2008/C 319/05), 2008. gads, un Padomes rezolūcija par arhitektonisko kvalitāti pilsētas un lauku vidē (2001/C 73/04), 2001. gads

6 Aicinājums rīkoties: 2018. gada Davosas deklarācija

Kultūras ministru konference par visaptverošu *būvkultūru*, kas uztver kultūras mantojuma uzturēšanu un saglabāšanu un būvētās vides visaptverošu dizainu un plānošanu kā vienotu veselumu un paaugstina kultūras izvirzītās prasības mūsu būvētās vides ārējam izskatam, var uzlabot nepārtrauktu starptautisku diskusiju, gan kultūras mantojuma, gan esošā plānojuma, dizaina un būvniecības ziņā, un noteikt jaunu rīcības virzienu šajā sakarā.

Davosas deklarācija ievieš Eiropas redzējumu par augstas kvalitātes *būvkultūru*, aicina uz kopīgiem centieniem un iezīmē iespējamus veidus, kā sasniegt augstas kvalitātes *būvkultūras* mērķi visu Eiropas tautu kopējam labumam.

Normatīvie principi un politikas

Augstas kvalitātes *būvkultūru* var sasniegt, skaidri izsakot un konsekventi īstenojot centienus panākt augstu un visaptverošu kvalitāti attiecībā uz būvēto vidi. Tas nozīmē, ka augstas kvalitātes *būvkultūra* jāiestrādā plānošanas, projektēšanas un būvniecības tiesību normās kā pamata mērķis, kas ir obligāts visām zonām un visiem telpiski būtiskiem uzdevumiem un paredz godīgu iepirkumu procesu. Turpmākai apbūvei jānotiek saskaņā ar augstas kvalitātes standartiem un tajā jāņem vērā iepriekš pastāvošās īpašības. Un nedrīkst pieļaut, lai virsroku nevajadzīgi gūtu tīri ekonomiskas vai tehniskas intereses.

Starptozaru diskusijas stiprināšana

Būvkultūra ietver dizaina pazīmes, kā arī funkcionālos un sociālos aspektus. Augstas kvalitātes *būvkultūru* var sasniegt tikai tad, ja visas attiecīgās nozares ir iesaistītas starptozaru diskusijā. Jo īpaši, liela uzmanība plānošanas un būvniecības procesos jāpiešķir telpas socioloģijai un psiholoģijai, kā arī veselības apsvērumiem. Tie sniedz ievērojamu ieguldījumu ceļā uz vēlamās augstās kvalitātes skaidrāku definēšanu un pārraudzību, atbilstoši atspoguļojot cilvēku kultūras vajadzību apmierināšanu. Sadarbībā ar visiem citiem attiecīgajiem ekspertiem, tas sekmēs augstas kvalitātes formālo dizainu, līdz ar starptozaru dizaina konkursiem.

Līdzdalības pārvaldība

Līdzdalības procesi, augšupejošas procedūras un citi kvalitātes nodrošināšanas pasākumi var sekmēt augstas kvalitātes *būvkultūru* ar nosacījumu, ka visiem dalībniekiem ir nepieciešamās spējas un zināšanas. Augstas kvalitātes *būvkultūrai* nepieciešams stiprināt tādu atbilstošus līdzdalības procesus, kas ietver nobriedušu un problēmu izprotošu sabiedrību. Augstas kvalitātes *būvkultūru* sekmē tādi visaptveroši kvalitātes nodrošināšanas pasākumi, kurus pārrauga un vada visu iesaistīto nozaru eksperti un kuru rezultāti balstās uz plašām konsultācijām un atspoguļojumu.

Izglītošana un informēšana

Līdz ar to, lai sasniegtu augstas kvalitātes *būvkultūru*, nepieciešams, no vienas puses, celt plānošanas, projektēšanas un būvniecības speciālistu, politiķu, ekonomikas līderu un plašākas sabiedrības informētības līmeni, bet, no otras puses, celt situācijai piemērotu un atbilstošu līmeņa kapacitāti. Visām mācību programmām jāparedz augstas kvalitātes *būvkultūras* koncepts visos attiecīgos izglītības līmeņos, jāsekmē tradicionālās, tehniskās un profesionālās prasmes un jāatbalsta inovācijas. Vispārīgās izglītības jomā īpašas pūles jāpieliek, lai Eiropas sabiedrība varētu izdarīt spriedumus par *būvkultūru* un dizaina kvalitāti. Visām ieinteresētajām pusēm, tostarp, privātajā sektorā, jāuzņemas atbildība par mūsu būvētās vides kvalitāti, ko mēs nodosim tālāk nākamajām paaudzēm kā savu mantojumu.

7 Pielikums: Ar būvēto vidi saistītās starptautiskās politikas

Turpmāk tekstā sniedzam pārskatu par dažām starptautiskām politikām, kuras tieši vai netieši attiecas uz *būv kultūras* jautājumiem. Pārskats galvenokārt iekļauj daudzpusējas vienošanās politiskā līmenī un neietver tādus dokumentus, kā konsultatīvo vai ekspertu institūciju izdotas hartas. Norādītās politikas veido gan Davosas deklarācijas kontekstu, gan tās būtisku pamatu. Iepazīstoties ar šiem tekstiem, varēs skaidrāk izprast trūkumus pašreiz notiekošajā diskusijā un tādējādi arī to, kāpēc ir nepieciešama Davosas deklarācija, kas uzsver būvētās vides kvalitāti un augstas kvalitātes *būv kultūras* konceptu kā galvenās tēmas Eiropas būvētās vides attīstībai.

Apvienoto Nāciju Organizācija

Jaunā pilsētprogramma. Apvienoto Nāciju Organizācijas konference par Mājokļiem un pilsētvides ilgtspējīgu attīstību. Habitat III Kito (Quito), 2016. gada 17. - 20. oktobris

Apvienoto Nāciju Organizācijas mājokļu programma, ANO Habitat, pieņēma Habitat III konferencē 2016. gadā, nosakot vispārīgos attīstības mērķus un koncentrējoties uz pārvaldības, sociālās iekļaušanas un vides jautājumiem. Ņemot vērā aizvien pieaugošo pasaules mēroga urbanizāciju, uzskatāms, ka pasākumi veicami vispirms tieši pilsētu teritorijās. Dienaskārtībā iekļautas augstas kvalitātes sabiedriskās telpas kā ieguldījums ilgtspējā un, līdz ar to, iedzīvotāju dzīves kvalitātē. Jaunā pilsētvides programma atzīst kultūras mantojuma saglabāšanas svarīgumu.

<http://habitat3.org/wp-content/uploads/NUA-English.pdf>

Mūsu pasaules pārveidošana: Ilgtspējīgas attīstības programma 2030. gadam. Rezolūcija, ko pieņēma Ģenerālā Asambleja, Ņujorka, 2015. gada 25. septembris

Savas Ilgtspējīgas attīstības programmas 2030. gadam ietvaros, ANO ir vienojusies par vairākiem uzdevumiem un mērķiem. 11. mērķis ir "padarīt pilsētas un apdzīvotas vietas iekļaujošas, drošas, pielāgoties spējīgas un ilgtspējīgas". Tas paredz nodrošināt piekļuvi drošiem un cenas ziņā izdevīgiem mājokļiem un transporta sistēmām, uzlabot iesaistošu, integrētu un ilgtspējīgu apdzīvotu vietu plānošanu un pilsētvides attīstību, aizsargāt un nosargāt pasaules kultūras un dabas mantojumu, nodrošināt iekļaujošas un pieejamas zaļās zonas un sabiedriskās telpas.

<https://sustainabledevelopment.un.org/content/documents/21252030%20Agenda%20for%20Sustainable%20Development%20web.pdf>

Konvencija par pieeju informācijai, sabiedrības dalību lēmumu pieņemšanā un iespēju griezties tiesu iestādēs saistībā ar vides jautājumiem. Apvienoto Nāciju Organizācijas Eiropas Ekonomiskā komisija (UNECE), Orhūsa (Arrhus), 1998. gada 25. jūnijs

Orhūsas Konvencijas mērķis ir aizsargāt ikvienas personas tiesības dzīvot veselībai nekaitīgā vidē. Tā nosaka cilvēku tiesības piekļūt apkārtējās vides informācijai un sekmē sabiedrības dalību lēmumu pieņemšanā un tiesības griezties tiesu iestādēs saistībā ar vides jautājumiem.

<http://www.unece.org/fileadmin/DAM/env/pp/documents/cep43e.pdf>

UNESCO

Handžou deklarācija. Kultūra kā ilgtspējīgas attīstības politiku stūrakmens. Handžou starptautiskais kongress, Ķīna, 2013. gada 15. - 17. maijs

Handžou deklarācija uzsver kultūras izšķirošo lomu ilgtspējīgai attīstībai, mieram un drošībai, un atbalsta pilnu kultūras integrēšanu visās attīstības politikās un programmās.

<http://www.unesco.org/fileadmin/MULTIMEDIA/HQ/CLT/images/FinalHangzhouDeclaration20130517.pdf>

Ieteikums par vēsturisko pilsētas ainavu. Apvienoto Nāciju Izglītības, zinātnes un kultūras organizācija (UNESCO), Parīze, 2011. gada 10. novembris

Vēsturisko pilsētas teritoriju īpašā vērtībā tiek uzsvērtā UNESCO Ieteikumā par vēsturisko pilsētas ainavu. Tas atzīst kultūras mantojumu kā galveno bagātību, kas vairo dzīves kvalitāti, sekmē ekonomisko attīstību un stiprina sabiedrības saliedētību mainīgajā globālajā vidē. Tas piedāvā integrēt vēsturisko pilsētas teritoriju saglabāšanas, pārvaldības un plānošanas stratēģijas vietējās attīstības un pilsētplānošanas procesos, lai novērstu straujo un nekontrolēto urbanizāciju.

http://portal.unesco.org/en/ev.php-URL_ID=48857&URL_DO=DO_TOPIC&URL_SECTION=201.html

Konvencija par nemateriālā kultūras mantojuma aizsardzību. Apvienoto Nāciju Izglītības, zinātnes un kultūras organizācija (UNESCO), Parīze, 2003. gada 17. oktobris

Konvencijas mērķis ir saglabāt un nodrošināt cieņu pret attiecīgo kopienu, grupu un indivīdu nemateriālo kultūras mantojumu. Konvencijas izpratnē nemateriālais kultūras mantojums aptver ne tikai paražas, attēlojumus, izpausmes formas, zināšanas un prasmes, bet arī ar tiem saistītus instrumentus, priekšmetus, artefaktus un kultūrtelpas. Konvencija mudina nodot zināšanas un prasmes un sekmē kultūras daudzveidību un starpkultūru dialogu. <https://ich.unesco.org/en/convention>

Konvencija par pasaules kultūras un dabas mantojuma aizsardzību. Apvienoto Nāciju Izglītības, zinātnes un kultūras organizācija (UNESCO), Parīze, 1972. gada 16. novembris

Pasaules kultūras mantojuma konvencijas mērķis ir saglabāt mākamajām paaudzēm īpašas nozīmes universālas vērtības dabas un kultūras mantojumu kā visas cilvēces pasaules mantojuma daļu. Svarīgākais līdzeklis, kā to panākt, ir pasaules mantojuma vietu saraksts.

<http://whc.unesco.org/archive/convention-en.pdf>

Konvencija par kultūras vērtību aizsardzību bruņota konflikta gadījumā. Apvienoto Nāciju Izglītības, zinātnes un kultūras organizācija (UNESCO), Hāga (*The Hague*), 1954. gada 14. maijs

Hāgas konvencijas par kultūras vērtību aizsardzību bruņota konflikta gadījumā mērķis ir novērst kultūras mantojuma iznīcināšanu vai sabojāšanu kara vai bruņota konflikta laikā un aizsargāt to no izlaušanās un citiem nelikumīgas konfiskācijas veidiem. Divi protokoli ar papildu nolīgumiem tika pieņemti attiecīgi 1954. gadā un 1999. gadā. Papildus noteikumiem, kas paredzēti kultūras mantojuma aizsardzības un cieņas pret to nodrošināšana bruņota konflikta laikā, nolīgums paredz arī miera laika aizsardzības pasākumus, piemēram, inventāra sagatavošanu un avārijas sekū novēršanas pasākumus.²³

<http://www.unesco.org/new/en/culture/themes/armed-conflict-and-heritage/convention-and-protocols/1954-hague-convention/>

²³ Hāgas konvencija tika pieņemta pēc plaša mēroga postījumiem Otrā pasaules kara laikā. Pēdējos gados īdzīgos apstākļos tika pieņemtas vairākas rezolūcijas, kurās apskatīta terorisma ietekme uz kultūras mantojumu Tuvajos Austrumos un Āfrikā, sal., piemēram, ANO Drošības padomes rezolūcija 2249, 2015. gads: http://www.securitycouncilreport.org/atf/cf/%7B65BF9B-6D27-4E9C-8CD3-CF6E4FF96FF9%7D/s_res_2249.pdf (apskatīts 2017. gada 18. septembrī); ANO Cilvēktiesību padomes rezolūcija 233/20, 2016. gads <http://undocs.org/A/HRC/RES/33/20> (apskatīts 2017. gada 31. augustā). Eiropas līmenī: Eiropas Padome "Kultūras un kultūras mantojuma loma konfliktu novēršanā, pārveidošanā, risināšanā un rīcībā pēc konfliktiem: Eiropas Padomes pieeja", AT (2010) 397 1. redakcija, 2011. gada 18. janvāris: <https://edoc.coe.int/en/european-cultural-convention/5785-the-role-of-culture-and-cultural-heritage-in-conflict-prevention-transformation-resolution-and-postconflict-action-the-council-of-europe-approach.html> (apskatīts 2017. gada 13. septembrī)

Eiropas Padome

Eiropas kultūras mantojuma stratēģija 21. gadsimtā (Namīras (*Namur*) stratēģija), 2017. gads
2017. gadā Eiropas Padomes Ministru komiteja pieņēma savu ieteikumu (CM/rec(2017)1) - Eiropas kultūras mantojuma stratēģija 21. gadsimtā, ko 2016. gadā izstrādāja Kultūras, mantojuma un ainavu vadības komiteja (CDCPP). Stratēģija no jauna pievēršas 2015. gadā Namūrā Beļģijas organizētajai Eiropas Padomes ministru konferencei, kurā tika pieņemta Namīras deklarācija. Tās mērķis ir veicināt labu pārvaldību un sociālo līdzdalību kultūras mantojumā un, līdz ar to, uzlabot tā pozitīvo ietekmi uz sabiedrību. <http://www.coe.int/en/web/culture-and-heritage/strategy-21> <https://rm.coe.int/16806a89ae>

Nafplijas (*Nafplion*) deklarācija: Teritoriālās demokrātijas veicināšana telpiskajā (teritoriālajā) plānošanā, 2014. gads. Eiropas Padomes par telpisko/reģionālo plānošanu atbildīgo ministru konference (CEMAT), Nafplija, 2014. gada 17. jūnijs.

Nafplijas deklarācija sniedz vadlīnijas par līdzdalības demokrātijas potenciāla efektīvu izmantošanu telpiskajā plānošanā. Deklarācija nosaka kārtību, kādā iedzīvotāji var paust informētus viedokļus par telpiskajiem plāniem, kas viņus tieši vai netieši skar un var, dažādās pakāpēs, ietekmēt viņu teritorijas telpiskos plānus. <http://www.ectp-ceu.eu/images/stories/PDF-docs/16th%20CEMAT%20Naphlio%20declaration%202014.pdf>

Eiropas Padomes Vispārējā konvencija par kultūras mantojuma vērtību sabiedrībai, Faro, 2005. gada 27. oktobris

Faro konvencija uzsver mantojuma svarīgos aspektus saistībā ar cilvēktiesībām un demokrātiju. Tā definē kultūras mantojumu kā svarīgu resursu kultūras daudzveidības veicināšanai un sabiedrības, ekonomikas un vides attīstībai. Tā aicina noteikt sistēmu, kas izvirza kultūras mantojumu sabiedrības uzmanības centrā un stiprina publisku piekļuvi un līdzdalību kultūras mantojumā.

<https://rm.coe.int/1680083746>

Vadošie principi ilgtspējīgai Eiropas kontinenta telpiskai attīstībai. Par reģionālo plānošanu atbildīgo Eiropas ministru konference (CEMAT), Hannoverē (*Hanover*), 2000. gada 7. - 8. novembris.

Vadošo principu ilgtspējīgai Eiropas kontinenta telpiskai attīstībai mērķis ir, galvenokārt, harmonizēt ekonomiskās un sociālās prasības, kas Eiropai jāievēro, ar tās ekoloģiskajām un kultūras funkcijām, un, tādējādi, sniegt ieguldījumu ilgtermiņa, plaša mēroga un līdzsvarotā telpiskā attīstībā. Šajā kontekstā, principos tiek uzsvērts būvētā kultūras mantojuma svarīgums ilgtspējīgai attīstībai. Tajos tiek uzsvērts, ka apdraudēta ir ne tikai pagātnes saglabāšana, bet arī harmonija starp mūsdienu arhitektūru, pilsētvides dizainu un kultūras mantojumu. http://www.mdrap.ro/documente/dezvoltare_teritoriala/documente_strategice/Sustainable%20Spatial%20Development.pdf

Eiropas ainavu konvencija, Florence, 2000. gada 20. oktobris

Eiropas ainavu konvencija balstās uz ainavas jēdzienu plašākā nozīmē. Tā ietver visus ainavas līmeņus, tostarp, dabiskās, lauku, pilsētu un piepilsētu ainavas. Papildus nosacījumiem par skaistām vai aizsargātām ainavām, tā uzsver ainavu kvalitātes nozīmi daudzveidīga Eiropas dabas un kultūras mantojuma saglabāšanā. Tā sniedz stimulu rūpīgāk izturēties pret ainavu kopumā, kas kļūst aizvien svarīgāk, jo īpaši, pilsētu un piepilsētu teritorijās. <https://rm.coe.int/1680080621>

Konvencija Eiropas arhitektūras mantojuma aizsardzībai (Eiropas līgumu sērija Nr. 121). Granada (*Granada*), 1985. gada 3. oktobrī.

Granadas Konvencija uzsver būvētās vides kvalitātes svarīgumu. Tās galvenais mērķis ir pilnveidot Eiropas kultūras mantojumu, sekmējot saglabāšanas politikas. Tas ir pirmais dokuments, kurā ietverti integrētas saglabāšanas principi. Tā uzsver, ka arhitektūras mantojums ir Eiropas kultūras mantojuma daudzveidības neaizvietojamais izteiksmes veids, un nosaka "saglabāšanas politikas koordināciju Eiropā", tostarp, informācijas apmaiņu par līdzekļiem, kā veicināt arhitektu jaunradi, kas nodrošinās mūsu laikmeta ieguldījumu Eiropas mantojumā.

<http://www.coe.int/en/web/conventions/full-list/-/conventions/rms/090000168007a087>

Eiropas reģionālās/telpiskās plānošana harta. Eiropas Reģionālās plānošanas ministru konference (CEMAT), Torremolinos (*Torremolinos*), 1983. gada 20. maijs

Torremolinos Hartas mērķis ir stiprināt un veicināt sadarbību un informācijas apmaiņu saistībā ar telpisko plānošanu. Tā uzsver reģionālās / telpiskās plānošanas ieguldījumu Eiropas identitātē, pateicoties pilnvērtīgākai telpiskai organizācijai Eiropā. Tā akcentē to, ka visiem Eiropas iedzīvotājiem ir jābūt iespējai piedalīties reģionālās / telpiskās plānošanas pasākumos.

https://www.are.admin.ch/dam/are/de/dokumente/internationales/dokumente/bericht/european_regionalspatialplanningchartertorremolinoscharter.pdf.download.pdf/european_regionalspatialplanningchartertorremolinoscharter.pdf

Eiropas kultūras konvencija, Parīze, 1954. gada 19. decembris

Eiropas kultūras konvencija kalpoja par pamatu kopīga Eiropas kultūras mantojuma konceptam un lika pamatus kulturāli-politiskai sadarbībai pēckara Eiropā. Konvencijas mērķis ir veicināt lielāku sapratni starp Eiropas tautām un nodrošināt dažādu kultūru novērtēšanu.

<http://www.coe.int/en/web/conventions/full-list/-/conventions/treaty/0>

18 Eiropas Savienība

Pilsētvides attīstības programma ES "Amsterdams paktam". Par pilsētvides jautājumiem atbildīgo ES ministru neformāla sanāksme, Amsterdamā (*Amsterdam*), 2016. gada 30. maijs

Amsterdams pakta mērķis ir izstrādāt ilgtspējīgas politikas dzīves videi un tas nosaka Pilsētvides attīstības programmu ES. Amsterdams pakts attiecas uz būvētās vides sociālajiem, plānošana un finanšu aspektiem.

http://ec.europa.eu/regional_policy/sources/policy/themes/urban-development/agenda/pact-of-amsterdam.pdf

Padomes secinājumi par kultūras mantojuma līdzdalības pārvaldību (2014/C 463/01). Eiropas Savienības Padome, 2014. gada 23. decembris

Atsaucoties uz Padomes 2014. gada 21. maija Padomes secinājumiem par kultūras mantojumu kā stratēģisku resursu ilgtspējīgai Eiropai, šie Padomes secinājumi paredz, ka pieejai kultūras politiku izstrādei jābūt vēl iekļaujošākai.

[http://eur-lex.europa.eu/legal-content/EN/TXT/PDF/?uri=CELEX:52014XG1223\(01\)&from=EN](http://eur-lex.europa.eu/legal-content/EN/TXT/PDF/?uri=CELEX:52014XG1223(01)&from=EN)

Komisijas Paziņojums Eiropas Parlamentam, Padomei, Eiropas Ekonomikas un sociālo lietu komitejai un Reģionu komitejai "Ceļā uz integrētu pieeju Eiropas kultūras mantojumam" (COM (2014) 477 gala redakcija). Eiropas Komisija, Brisele, 2014. gada 22. jūlijs.

Paziņojumā tiek uzsvērta kultūras mantojuma kā stratēģiska resursa ilgtspējīgai Eiropai ietekme. Tas uzsver to, cik būtiska ir cieša sadarbība starp valstīm, lai stiprinātu kultūras mantojuma ieguldījumu ilgtspējīgā izaugsmē un nodarbinātībā.

http://ec.europa.eu/assets/eac/culture/library/publications/2014-heritage-communication_en.pdf

Secinājumi par kultūras mantojumu kā stratēģisku resursu ilgtspējīgai Eiropai. Izglītības, jaunatnes, kultūras un sporta padomes sanāksme, Brisele, 2014. gada 21. maijs

Secinājumi uzsver kultūras mantojuma kā neaizvietojuama un vērtīga resursa lomu Eiropā. Dokuments nosaka arī to, ka kultūras mantojums uzlabo dzīves kvalitāti, sekmē sociālo iekļaušanu un, pateicoties tā ekonomiskajai ietekmei, atbalsta lauku un pilsētas teritoriju ilgtspējīgu attīstību un reģenerāciju.

https://www.consilium.europa.eu/uedocs/cms_data/docs/pressdata/en/educ/142705.pdf

Padomes secinājumi par arhitektūru: kultūras ieguldījums ilgtspējīgā attīstībā (2008/C 319/05). Eiropas Savienības Padome, 2008. gada 20. novembris

Secinājumi izceļ arhitektūras nozīmi kultūras ziņā un uzsver kultūras ieguldījumu ilgtspējīgā attīstībā.

Tie aicina visas politiski ieinteresētās puses ņemt vērā arhitektūras kultūras sastāvdaļu un uztvert augstas kvalitātes arhitektūru kā ekonomiskās dinamikas faktoru.²⁴

[http://eur-lex.europa.eu/legal-content/EN/TXT/PDF/?uri=CELEX:52008XG1213\(02\)&from=DE](http://eur-lex.europa.eu/legal-content/EN/TXT/PDF/?uri=CELEX:52008XG1213(02)&from=DE)

Leipcigas Harta par ilgtspējīgām Eiropas pilsētām. Neoficiāla ministru sanāksme par pilsētvides attīstību un teritoriālo saliedētību, 2007. gada 24.-25. maijs, Leipciga (*Leipzig*).

Leipcigas Harta koncentrējas uz pilsētvides attīstības integrētām politikām, un sekmē augstas kvalitātes sabiedrisko telpu izveidošanu un nodrošināšanu. Augstas kvalitātes arhitektūru saprot kā nepieciešamību gan pilsētai kopumā, gan tās apkaimēm.

http://www.espon-usespon.eu/dane/web_usespon_library_files/1244/leipzig_charter_on_sustainable_european_cities.pdf

Padomes 2001. gada 12. februāra rezolūcija par arhitektonisko kvalitāti pilsētas un lauku vidē (2001/C73/04). Eiropas Savienības Padome, 2001. gada 12. februāris

Padomes rezolūcija uzver augstas kvalitātes būvētās vides nepieciešamību. Tā nosaka, ka augstas kvalitātes arhitektūra uzlabo iedzīvotāju dzīves vides un to attiecības ar savām lauku un pilsētu apkaimēm, un sniedz efektīvu ieguldījumu sociālajā saliedētībā, darbavietu radīšanā, kultūras tūrisma veicināšanā un reģionālās ekonomikas attīstībā.²⁵

[http://eur-lex.europa.eu/legal-content/EN/TXT/PDF/?uri=CELEX:32001G0306\(03\)&from=EN](http://eur-lex.europa.eu/legal-content/EN/TXT/PDF/?uri=CELEX:32001G0306(03)&from=EN)

ETAP Eiropas telpiskās attīstības perspektīva. Neoficiālā par telpisko plānošanu atbildīgo ministru padome, Potsdama (*Potsdam*), 1999. gada 11. maijs

ETAP uztver kultūras daudzveidību kā vienu no vissvarīgākajiem faktoriem ES attīstībā un uzskata ES kultūras mantojumu par Eiropas identitātes izpausmi. Starp noformulētajiem principiem ir policentriska telpiskā attīstība, jaunas attiecības starp pilsētas un lauku teritorijām un rūpīga dabas un kultūras mantojuma apsaimniekošana.

http://ec.europa.eu/regional_policy/sources/docoffic/official/reports/pdf/sum_en.pdf

²⁴ Eiropas arhitektūras politiku pārskats. *Eiropas Arhitektūras politiku forumā, Briselē, 2012. gada jūlijā* tika izskatīta Secinājuma 2008/C 319/05 un Rezolūcijas 2001/C 73/04 ietekme: http://www.efap-fepa.org/docs/EFAP_Survey_Book_2012.pdf

²⁵ Sal. 23. piezīme.